

Т. І. Олійник,

д. е. н., професор кафедри прикладної економіки і міжнародних економічних відносин,
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва, Україна

ORCID iD 0000-0002-3312-3133

Ю. А. Філімонов,

к. е. н., доцент кафедри прикладної економіки і міжнародних економічних відносин,
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва, Україна

ORCID iD 0000-0003-4538-8988

Л. О. Лещенко,

к. е. н., старший викладач кафедри прикладної економіки і міжнародних економічних відносин,
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва, Україна

ORCID iD 0000-0002-6395-4827

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.8.5

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ДИНАМІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА

T. Oliynik,

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Applied Economics and International Economic Relations Department of Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchajev, Ukraine

Yu. Filimonov,

PhD in Economics, associate professor of the Applied Economics and International Economic Relations Department of Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchajev, Ukraine

L. Leshchenko,

PhD in Economics, senior lecturer of the Applied Economics and International Economic Relations Department of Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchajev, Ukraine

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF VEGETABLE PRODUCTION EXPORT IN CONDITIONS OF DYNAMIZATION OF COMPETITIVE ENVIRONMENT

На стан продовольчого ринку України значний вплив здійснює зовнішня торгівля, адже вона є одним з найважливіших умов динамічного розвитку держави. Ринок овочів є відкритою економічною системою, основна мета якої — задоволення попиту населення на овочеву продукцію відповідно до обґрунтованих норм споживання. У статті проведено аналіз стану ринку овочів в Україні. Досліджено баланс та норми споживання овочів в Україні, які на сьогодні, за даними Державного комітету статистики, є меншими, ніж рекомендовані Міністерством охорони здоров'я України. Проаналізовано експорт та імпорт овочевої продукції України. Визначено, що Україна повинна прагнути виробляти конкурентоспроможну, високоякісну овочеву продукцію. Виявлено, що сільське господарство країни за всіма позиціями повинно бути експортоорієнтованим, будуватися на міжнародних умовах ефективності. Це дозволить національним виробникам займати стійкі позиції, передусім, на внутрішньому ринку, а також зміцнювати їх на зарубіжних ринках, що дасть можливість уникнути багатьох труднощів і протиріч, що виникають за міжнародної економічної інтеграції.

Foreign trade has a significant influence on the food market of Ukraine, as it is one of the most important conditions for the dynamic development of the state. The vegetable market is an open economic system, the main purpose of which is to meet the demand of the population in vegetable products in accordance with the justified consumption standards. Our country has the opportunity to produce much more vegetable products that meet world standards, not only for the domestic market, but for export as well. There are many products, that can be found overseas, which contain artificial substitutes. Therefore, high-quality products are highly valued by the consumers and are in high demand.

The article analyzes the state of the vegetable market in Ukraine. The balance and norms of consumption of vegetables were researched, which, today, according to the State Statistics Committee, are lower than those recommended by the Ministry of Health of Ukraine. It was stated that the development of the field of vegetable growing is accompanied by complex problems, including the ones of the infrastructural nature. Distribution of consumer demand between vegetables of the open and closed soil is characterized by the seasonality and regional differences depending on the climatic conditions, socio-economic situation, and the specifics of the consumption culture.

The export and import of vegetable products of Ukraine were analyzed. It is determined that Ukraine should aim at the production of the competitive, high-quality vegetable products. It was detected that the growth of export of vegetable products in comparison with 2016 increased by 54.2% in 2017. Among the key partners were India, Belarus, Turkey, Poland. As for import, Ukraine reduced this index by almost 7% in 2016. It was found that agriculture in all the fields should be export-oriented and built on the international conditions of efficiency. This will allow domestic producers to occupy stable positions, primarily on the domestic market, and to strengthen them on the foreign markets, which will enable to avoid many difficulties and contradictions arising from international economic integration.

As for the organic vegetables, they continue to win the markets of the developed countries (Switzerland, Sweden, Austria and Denmark), their share in general sales is 10% and continues to grow. In the US, this share is 9%.

*Ключові слова: овочі, виробництво, раціональні норми харчування, міжнародна діяльність, експортні ринки.
Key words: vegetables, production, rational food standards, international activities, export markets.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Зовнішня торгівля є найважливішою формою міжнародних економічних відносин у сучасній світовій економіці. Зовнішня торгівля впливає і формує специфіку функціонування практично всіх галузей народного господарства країни, залученої в світову торгівлю, зачіпає інтереси більшості господарюючих суб'єктів і приносить країні відчутні економічні вигоди від реалізації порівняльних переваг. Україна як ринкова держава бере активну участь у світовій торгівлі, формуючи свою експортно-імпорتنу структуру і займаючи провідну роль в експорті продукції, зокрема сільськогосподарської.

Ґрунтово-кліматичні умови України сприятливі для виробництва широкого асортименту овочевих культур, істотно перевершують аналогічну продукцію з інших країн за якістю та змістом таких важливих мікроелементів, як цукор, фруктоза, аскорбінова кислота і ряд інших біологічно цінних речовин, що забезпечують збалансованість живлення.

Крім того, вироблена в Україні сільгосппродукція відрізняється низькою собівартістю. Наприклад, у США, які є одночасно одними з найбільших імпортерів і виробників сільгосппродукції, собівартість картоплі, моркви, капусти в середньому в 5—6 раз, а томатів майже в десять разів вище, ніж в Україні. При цьому наша країна має високий додатковий потенціал для зниження собівартості виробництва шляхом підвищення врожайності за всіма овочевими культурами.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню вітчизняного та світового ринку овочів, а також експортної діяльності присвячено роботи таких науковців: Амбросова В.Я., Бойка В.І., Близького Р.С., Вакулєнка О.А., Кучеренко Т.Є., Логоша Р.В., Макаренка П.М., Писаренка В.В., Рудь В.П., Саблука

П.Т., та інших. Проте обґрунтування напрямів посилення конкурентних позицій України на світовому ринку овочів залишається недостатньо вивченим.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення сучасних тенденцій та проблем експортної діяльності овочевої продукції в умовах динамізації конкурентного середовища з метою визначення стратегічних перспектив для України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розвиток овочевого сектора — це не тільки забезпечення продовольчої безпеки країни, а й формування навколо нього нових секторів, створення нових робочих місць, які забезпечують підвищення рівня життя населення.

Збільшення виробництва овочів пов'язано зі зростанням попиту на них. У світі збільшується темп зростання населення, особливо це стосується азіатських країн, що сприяє розвитку власного виробництва продукції.

Лідерами в розвитку ринку продуктів харчування є такі країни, як США, Іспанія, Нідерланди та інші. Вони мають найбільш розвинену систему виробництва продуктів харчування. Ці країни також є лідерами з експорту продуктів харчування. Ведеться активне будівництво тепличних комплексів для вирощування необхідних продуктів, а також створюються необхідні умови для їх швидкого зростання. Якщо говорити про споживчий попит на продукти харчування, то він високий у порівнянні з Україною. Населення більш платоспроможне, що також впливає на високий попит продуктів харчування.

Вагомим чинником, що визначає основні напрямки подальшого розвитку овочевого ринку України, є стан та тенденції розвитку світового ринку овочів. Нині світо-

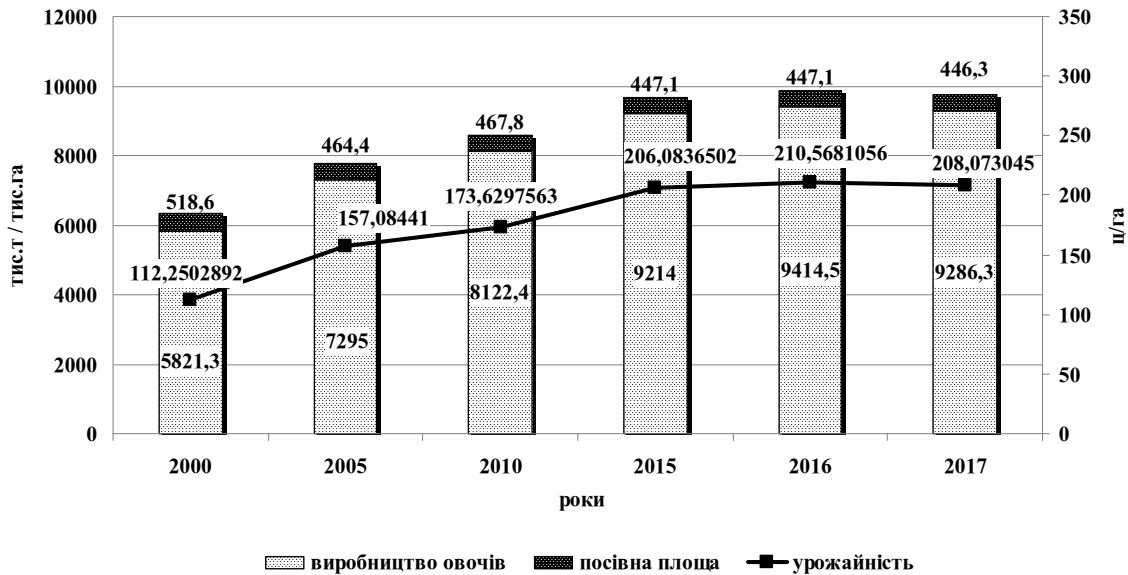

Рис. 1. Динаміка виробництва овочевих культур в Україні, усього

Джерело: побудовано авторами за даними [2].

вий ринок овочів розвивається під дією наступних факторів: загострення продовольчої безпеки у багатьох країнах світу, що зумовлює підвищену увагу до овочів як одного із основних продуктів харчування з боку міжнародних організацій; глобалізації сільського господарства внаслідок пом'якшення торговельних бар'єрів; посилення ролі споживача та конкуренції товаровиробників; підвищення вимог споживачів до якості кінцевої продукції; впровадження інноваційних розробок у агропромислове виробництво. Це, в свою чергу, впливає на підвищення ефективності виробництва овочів, поглиблення процесу вертикальної інтеграції та активізацію партнерських відносин [6].

Ключовою проблемою експорту овочевої продукції нині є обмеженість вузьким списком країн-імпортерів і укорінена структура. Ця ситуація несе низку викликів. По-перше, погіршення економічної ситуації і зниження попиту на овочеву продукцію в основних країнах-імпортерах може викликати серйозні проблеми для всієї галузі.

По-друге, влада країн-імпортерів може привести до створення ситуації, коли покупці-імпортери мають можливість диктувати ціни на українську продукцію.

У свою чергу, ринки розвинених країн (ЄС, Японія, Корея, Китай), у разі диверсифікації поставок якісної, відповідної їх стандартам продукції, цікаві з точки зору більшої купівельної спроможності. Українські виробники можуть і повинні розширити географію експорту плодовоовочевої продукції, зокрема, через збільшення обсягів поставок в ЄС, Східну Азію (Китай, Японія, Корея) і інші регіони світу, забезпечуючи одночасно диверсифікацію товарної структури овочевої продукції.

Однак для реалізації даних заходів необхідна цілеспрямована робота щодо вдосконалення інституційних та нормативно-правових основ у системі виробництва, закупівлі, зберігання і експорту овочевої продукції.

Ринок овочів характеризується значною сезонністю і циклічністю обсягів пропозицій, що також позначається на рівні цін. Найвищого рівня ціни досягають під час надходження на ринок перших партій нового врожаю:

капусти — у травні, цибулі ріпчастої, буряків і моркви — у червні. Підвищуються ціни на овочі у передсвяткові й вихідні дні, дешевше їх можна купити в дні зі несприятливими погодними умовами та наприкінці робочого дня. Найнижчі ціни на овочі дострокового зберігання встановлюються в листопаді [1].

Протягом останніх років вітчизняна галузь овочівництва демонструє позитивну динаміку як у відношенні виробництва, так і у відношенні експортного потенціалу овочевих культур. Це дає реальну можливість Україні розширити ринки збуту та закріпитися на нових. Перед вітчизняними товаровиробниками відкриваються великі перспективи на світовому ринку овочів у зв'язку зі збільшенням чисельності населення у світі, дефіцитом продовольства та відсутністю можливостей розширювати посівні площі та нарощувати продуктивність сільського господарства в основних аграрних країнах [8].

Попри те, що загальне виробництво переважно зорієнтоване на задоволення потреб внутрішнього ринку, розвинуті країни, і ті, що розвиваються, дедалі більше виробляють фрукти та овочі для експортних ринків. При цьому, якщо Китай та Індія зможуть довести рівень експорту овочевої продукції до 10% виробництва, одне це зможе викликати подвоєння (до 20%) частки експорту у глобальному виробництві. Більша частка світового виробництва овочів споживається у свіжому вигляді. У розвинутих країнах споживання перероблених овочів часто становить більше половини загального обсягу споживання овочів [4].

Згідно з інформацією Державного комітету статистики України, посівна площа основних овочевих культур у 2017 р., порівняно з попереднім роком, зменшилася на 1,36% (рис. 1), що зумовлено зменшенням площ овочів. У цілому, площа під овочевими культурами збільшилась у 2017 р. порівняно із 2000 р. у 1,6 рази. Загальне виробництво овочів у 2017 р. незначно зменшилось порівняно з попереднім роком, а у порівнянні із 2000 р. зменшилось на 72,3 тис. т або на 13,9%.

Таблиця 1. Обсяги та динаміка виробництва овочевих культур, 2016—2017 рр., тис. т

Овочеві культури	Вироблено, тис. т		Відхилення, +/-	2017 р. у % до 2016 р.
	2016	2017		
Баклажани	80,4	84,2	3,8	104,7
Буряки столові	834,6	841,92	7,3	100,9
Капуста	1677,3	1682,2	4,9	100,3
Картопля	20839,3	21745,8	906,5	104,3
Морква столова	822,9	876,62	53,7	106,5
Помідори відкритого ґрунту	2013,08	1988,37	-24,7	98,8
Помідори закритого ґрунту	261,33	187,96	-73,4	71,9
Цибуля ріпчаста	956,5	1014,17	57,7	106,0
Часник	176,47	187,9	11,4	106,5
Огірки відкритого ґрунту	675,65	673,47	-2,2	99,7
Огірки закритого ґрунту	283,02	275,43	-7,6	97,3

Аналізуючи обсяги та динаміку виробництва овочів в Україні за 2016 та 2017 роки (табл. 1), можна зробити висновки, що обсяг виробництва помідорів закритого ґрунту зменшився на 73,4 тис. т, помідорів відкритого ґрунту — на 24,6 тис. т. Також спостерігаємо зменшення виробництва огірків закритого та відкритого ґрунтів на 2,7% та 0,3% відповідно в 2017 році у порівнянні з 2016 роком. Збільшення виробництва відбулося за такими овочевими культурами: часник та морква — на 6,5%, цибуля ріпчаста — на 6,0%, баклажани — на 4,7%, картопля — на 4,3%, капуста — на 0,3%, буряки столові — на 0,9%.

Важливим етапом планування виробництва продукції овочівництва є баланс її споживання, який відображає рух овочевої продукції та окремих продуктів її переробки. Аналіз балансу формування й використання загальнодержавних овочепродовольчих ресурсів у 2017 р. свідчить, що із загальної пропозиції овочів і баштанних продовольчих культур (включаючи консервовану та сушену продукцію в перерахунку на свіжу) у 9889 тис. т (табл. 2) на продовольство використовується 68,6%, на корм — 15,2%, на посадку — 1,1%, експорт — 4,5%, втрати складають 10,6%.

У господарствах населення вирощується більшість овочів: 98% картоплі, 95% огірків, 93% столових буряків, 91% капусти, 83% цибулі, 87% моркви та 70% помідорів, тобто ключовими виробниками овочів виступають господарства населення. 74% всіх площ під овочами припадає на картоплю, 4% — капуста, 4% — томати, по 3% — огірки, цибуля, морква та 2% — буряки столові [10].

Таблиця 2. Баланс овочів і баштанних продовольчих культур (включаючи консервовану та сушену продукцію в перерахунку на свіжу), тис. т

	Роки								2017 р. у % до 2000 р., +/- в.п.
	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017	
Виробництво	6195	7606	8873	10668	10323	9792	9998	9721	+ 56,9
Зміна запасів на кінець року	201	196	-22	-13	183	-213	73	-39	-
Імпорт	29	100	311	237	225	95	136	129	+ 4,4 рази
Усього ресурсів	6023	7510	9206	10918	10365	10100	10061	9889	+ 64,2
Експорт	30	150	335	379	294	212	224	444	+ 14,8 разів
Витрачено на корм	728	1214	1337	1747	1620	1564	1548	1503	+ 2,1 рази
Витрачено на посів	86	90	118	130	117	110	110	109	+26,7
Втрати	177	393	835	1231	1223	1203	1195	1050	+ 5,9 разів
Фонд споживання	5002	5663	6581	7431	7019	6890	6984	6783	+ 35,6
у розрахунку на 1 особу, кг	101,7	120,2	143,5	163,3	163,2	160,8	163,7	159,7	+ 57,0

Джерело: розраховано за даними [2].

За період 2000—2017 рр. у загальнодержавному балансі овочештанних продовольчих культур варто відмітити зростання загальної пропозиції через інтенсифікацію власного виробництва (+56,9%) до рівня у 9721 тис. т. Також відбулося зростання споживання овочевої продукції на 35,6%.

Попит на овочі повністю задовольняє внутрішнє виробництво. Ринок овочів характеризується вираженою сезонністю. При цьому пропозиція продуктів вітчизняного виробництва формується переважно за рахунок господарств населення, частка яких на внутрішньому ринку зростає. Розвиток інфляційних процесів зумовлює зростання цін на овочеву продукцію. Ця тенденція збережеться і надалі [7].

Ефективність функціонування овочепродуктового комплексу, як єдиної системи, значною мірою стримується порушенням партнерських відносин між сільськогосподарськими, переробними та торговельними підприємствами. Причому прибутковість у ланцюгу "виробництво-переробка-реалізація", досягається за рахунок збитковості виробничої ланки. Доказом такої тенденції є те, що формування та функціонування сучасного ринку овочевої продукції відбувається при одночасному посиленні цінового тиску на виробника з боку переробної промисловості, що набуває ознак ринкової монополії [9].

Раніше, лєвова частка експорту припадала на Російську Федерацію, але останні роки Україна вимушена шукати нові можливості та відкривати нові зовнішні ринки. Вже сьогодні можна прослідкувати розширення географії експортно-імпоротної співпраці, Україна почала активно експортувати до країн ЄС, Азії та Африки.

Зазначені вище тенденції зумовили те, що Україна перетворюється на потужного експортера овочів на світовому ринку.

Розглядаючи аналітичні дані за 2017 рік (табл. 3), можна прослідкувати зростання експорту, у 2017 році обсяг постачання овочів з України зріс на 54,2% у порівнянні з аналогічним періодом 2016 року і склав \$235,4 млн. Серед ключових партнерів виступали Індія, Білорусь, Туреччина, Польща. У 2016 р. Україна імпортувала овочів на суму \$ 81,7 млн. У 2017 р. відзначено зниження показника майже на 7% — \$ 76 млн.

Таблиця 3. Аналіз експорту та імпорту овочевої продукції України, 2016—2017 рр.

	Експорт							
	2015, млн дол. США	2016			2016, млн дол. США	2017		
		млн дол. США	у % до 2015	у % до загального обсягу		млн дол. США	у % до 2016	у % до загального обсягу
Усього	38127,1	36361,7	95,4	100,0	36361,7	43264,7	119,0	100,0
Овочі	97,2	152,6	157,0	0,4	152,6	235,4	154,2	0,5
	Імпорт							
	2015, млн дол. США	2016			2016, млн дол. США	2017		
		млн дол. США	у % до 2015	у % до загального обсягу		млн дол. США	у % до 2016	у % до загального обсягу
Усього	37516,4	39249,8	104,6	100,0	39249,8	49607,2	126,4	100,0
Овочі	62,8	81,7	130,0	0,2	81,7	76,0	93,1	0,2

Джерело: розраховано за даними [5].

У 2017 році Україна експортувала майже на 30% менше томатів, ніж в 2016 році, обсяг в 21 тис. т став найменшим принаймні за останні 7 років. При цьому, якщо ще в 2016 році частка Білорусі в загальному експорті становила 84%, то в 2017 році вона збільшилась до 86%, тоді як частка країн ЄС лишається стабільною в межах 10—12%. Загалом за весь минулий рік Україна експортувала до Білорусії 18 тис. т томатів на суму \$10,6 млн. У Польщу ми відправили 1,8 тис. т вартістю \$2,3 млн. Обмежена пропозиція томату на українському ринку є наслідком того, що більшість тепличних комбінатів вже завершили реалізацію продукції попереднього обігу. Інші ж господарства продовжують зачищати теплиці та ведуть продажі томату виключно дрібними партіями. Через таку ситуацію на ринку фермери змушені знижувати ціни на помідори, а тим часом на ринок поступають партії томату з Туреччини вартістю від 1,22\$/кг [3].

Основною причиною зростання експорту овочевої продукції в Україні за останній час є літня посуха в багатьох країнах Євросоюзу, яка стала наслідком зниження обсягів виробництва овочів в цих країнах, а отже, і до збільшення ціни на цю продукцію.

Основну частку в експорті овочів складали лук і картопля — 80% всіх відвантажень на зовнішній ринок. Втричі збільшилися зовнішні поставки капусти, на 35% — моркви і буряка.

Головними експортерами є: Китай (гриби та трюфелі), Нідерланди (томати, картопля, цибуля, огірки), Іспанія (томати, салат Латук, огірки); Головними імпортерами є: США (томати, спаржа), Німеччина (томати, гриби, огірки) та Великобританія (гриби, томати, цибуля).

Зауважимо, що попит на консервовані овочі знижується за рахунок тренду "здоровий спосіб життя". Салати та солодка картопля здобувають стабільний попит серед населення. (Експорт солодкої картоплі з США в ЄС збільшився втричі за останні 4 роки).

Що стосується органічних овочів, то вони продовжують завойовувати ринки розвинених країн (Швейцарія, Швеція, Австрія та Данія), їх частка у загальному продажі становить 10% і продовжує збільшуватись. У США ця частка становить 9%.

Задля збільшення обсягів експортованої овочевої продукції необхідно зробити все для того, щоб вона відповідала міжнародним критеріям харчової безпеки та якості. Разом з цим, важливо підвищувати частку пе-

реробленої продукції з високою доданою вартістю в загальному обсязі експорту. При виконанні цих умов можливо забезпечити безперервні поставки плодоовочевої продукції в інші країни круглий рік.

Україна поряд з імпортом продукції, яка в країні не виробляється або виробляється в недостатній кількості, закуповує за кордоном продукцію, аналогічну вітчизняній. За розрахунками на закупівлі цієї продукції витрачається значна частка від загальної вартості імпорту.

До найбільш важливих проблем розвитку експортного потенціалу України аграрної продукції, зокрема овочевої, слід віднести:

- проблеми, пов'язані з конкурентоспроможністю вітчизняної продукції як за якісними параметрами, так і витратами на її виробництво;

- зростання вартості експорту аграрної продукції в основному обумовлено нарощуванням обсягів і в меншій мірі зростанням цін;

- недостатньо розвинена зовнішня торгівля продукцією рослинного походження, особливо овочевою.

Тому одним з перспективних напрямків розвитку експортного потенціалу України має бути збільшення взаємної торгівлі даних видів продукції.

Також існують складнощі в сфері реалізації продукції. Оптові покупці внутрішнього ринку і великі перероблюючи підприємства закуповують продукцію по невідповідно заниженим цінам, що обумовлено їх монополістичним становищем і недостатнім розвитком каналів оптової торгівлі. Добровільно-примусове закріплення виробників до великих закупників їх продукції і обов'язки попереднього укладення договорів на поставку зводять нанівець маркетингову діяльність виробників продукції.

Вивченням зовнішніх ринків займаються структури, у яких немає прямої зацікавленості в результатах виробництва. Зберігаються труднощі в доставці продукції віддаленим споживачам. Потужності зі зберігання, незважаючи на їх прискорений розвиток, поки недостатні для тривалого зберігання продукції у великих обсягах, і це змушує виробника реалізувати свою продукцію за низкими цінами і підсилює сезонний характер виробництва і диспропорції між попитом і пропозицією на ринку.

Перераховані вище обставини значно ускладнюють повнішу реалізацію експортних можливостей і потенціалу регіону з виробництва овочів. На наш погляд, подальше прискорення розвитку галузі та підви-

щення її експортного потенціалу пов'язані, як і в розвинених країнах, створенням великих господарюючих суб'єктів шляхом стимулювання добровільного об'єднання фермерських господарств у сучасні аграрно-промислові корпорації або великі кооперативи. Крім того, необхідно забезпечити повну прозорість фінансових відносин всередині галузі, максимально лібералізувати і спростити процедури експорту продукції.

ВИСНОВКИ

Для розвитку експорту овочевої продукції на міжнародні ринки, а також для того, що б бути конкурентоспроможним на внутрішньому ринку сучасний товаровиробник повинен мати технологічний підхід у вирощуванні овочів. Необхідні значні інвестиції в інтенсивні технології вирощування, а саме закупівлю якісного насіння, запровадження крапельного зрошення у виробництво, механізацію збирання. Також необхідним є будівництво сучасних складів, закупівля холодильного обладнання, запровадження сортувальних та пакувальних ліній, що і є одним з найважливіших стратегічних напрямків в розвитку торгівлі овочів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Всі вищеперераховані фактори сприяють вирощуванню саме якісної продукції. А висока якість овочевої продукції є на сьогоднішній день найбільш перспективною, адже значно змінилися переваги споживачів до якості товару — покупець став більш вимогливий. Важливим фактором в успішній торгівлі овочами також є і асортимент вирощуваної продукції. Переваги покупців постійно змінюються, що змушує виробника розширювати асортимент овочевої продукції, вирощувати нові сорти і гібриди, охоплюючи, таким чином, кілька споживчих сегментів. Також і оптові компанії, і мережі роздрібної торгівлі у виборі постачальника віддають перевагу тому, який може запропонувати більш широкий вибір овочів.

Література:

1. Близький Р.С. Аналіз експортно-імпортних обсягів продажу овочів в Україні / Р.С. Близький // Економіка, менеджмент, підприємництво: зб. наук. пр. — СЛУ ім. В. Даля. 2012. — № 24 (1). — С. 46—52.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Експорт томатів скорочується вже третій рік поспіль [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://agoreview.com/news/eksport-tomativ-skorochuyetsya-vzhe-tretij-rik-pospil?page=11>
4. Захарчук О.В. Світовий ринок овочів та місце України / О.В. Захарчук // Агросвіт. — 2018. — № 3. — С. 3—7. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/3_2018/2.pdf
5. Зовнішня торгівля України товарами та послугами (Статистичний збірник) — Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Логоша Р.В. Світовий ринок овочів та місце на ньому України [Електронний ресурс] / Р.В. Логоша /

— Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/164.pdf>

7. Логоша Р.В. Трансформації ринку овочів в Україні / Р.В. Логоша // Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — № 3. — С. 55—66.

8. Логоша Р.В. Формування та розвиток експортної діяльності на ринку овочів [Електронний ресурс] / Р.В. Логоша, І.І. Ільченко // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2015. — Вип. 4. — С. 200—204. URL: <http://http://global-national.in.ua/archive/4-2015/43.pdf>

9. Скупський Р.М. Актуальні аспекти формування та функціонування овочевого ринку / Р. М. Скупський // Продовольчі ресурси. Серія: Економічні науки. — 2015. — № 4.

10. Яцишина Л.К. Дослідження ринку овочів і фруктів в Україні / Л.К. Яцишина // Економіка та держава. — 2019. — № 2. — С. 105—109.

References:

1. Blyz'kyj R.S. (2012), "Analysis of export-import volumes of sales of vegetables in Ukraine", *Ekonomika, menedzhment, pidpriemnytstvo: zb. nauk. pr. - SNU im. V. Dalia*, vol. 24 (1), pp. 46—52.
 2. State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 25 March 2019).
 3. AgroReview (2019), "The export of tomatoes has been decreasing for the third year in a row", available at: <https://agoreview.com/news/eksport-tomativ-skorochuyetsya-vzhe-tretij-rik-pospil?page=11> (Accessed 25 March 2019).
 4. Zakharchuk, O.V. (2018), "World vegetable market and Ukraine", *Ahrosvit*, vol. 3, pp. 3-7, available at: http://www.agrosvit.info/pdf/3_2018/2.pdf (Accessed 25 March 2019).
 5. State Statistics Service of Ukraine (2019), "Foreign Trade of Ukraine by Goods and Services (Statistical Collection)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 25 March 2019).
 6. Lohosha, R.V. (2013), "World vegetable market and its place in Ukraine", available at: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/164.pdf> (Accessed 25 March 2019).
 7. Lohosha, R.V. (2016), "Transformation of the vegetable market in Ukraine", *Ekonomika. finansy. menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky*, vol. 3, pp. 55—66.
 8. Lohosha, R.V. (2015), "Formation and development of export activity in the market of vegetables", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 4, pp. 200—204, available at: <http://http://global-national.in.ua/archive/4-2015/43.pdf> (Accessed 25 March 2019).
 9. Skups'kyj, R.M. (2015), "Current aspects of the formation and functioning of the vegetable market", *Prodovol'chi resursy. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 4.
 10. Yatsyshyna, L.K. (2019), "Research of the market of vegetables and fruits in Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 2, pp. 105—109.
- Стаття надійшла до редакції 29.03.2019 р.*